

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบความคิดทางทฤษฎี

แนวความคิดด้านการค้าระหว่างประเทศมีด้วยกันหลายทฤษฎี อาทิ ทฤษฎีความได้เปรียบสัมบูรณ์ (Theory of Absolute Advantage) ของอดัมสมิธ (Adam Smith) ซึ่งในแบบจำลองในแนวคิดของทฤษฎีดังกล่าวจะเป็นการพิจารณาประเทศ 2 ประเทศ ทำการผลิตสินค้า 2 ชนิด โดยใช้ปัจจัยแรงงานเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้แต่ละประเทศจะเลือกผลิตสินค้าที่ตนเองมีความชำนาญและมีความได้เปรียบสัมบูรณ์ โดยเลือกทำการผลิตสินค้าชนิดนั้นและทำการส่งออกไปยังประเทศอื่น

นอกเหนือจากแนวความคิดของทฤษฎีความได้เปรียบสัมบูรณ์แล้ว ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศอีกทฤษฎีหนึ่งคือ ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Advantage) ของเดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) ทฤษฎีนี้จะมีข้อสมมติเช่นเดียวกันกับทฤษฎีความได้เปรียบสัมบูรณ์ของอดัมสมิธ โดยทฤษฎีของเดวิด ริคาร์โด ได้อธิบายถึงกรณีที่มีประเทศใดประเทศหนึ่งมีความได้เปรียบสัมบูรณ์ในสินค้าทุกชนิดแล้ว ก็ยังสามารถทำการค้ากับประเทศคู่ค้าได้ นั่นคือประเทศที่ทำการค้ากันนั้น แต่ละประเทศจะต้องเลือกผลิตสินค้าของตนเองที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากที่สุดและทำการส่งออกสินค้าชนิดนั้น

สำหรับทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยังคงมีอีกหลายทฤษฎี แต่สำหรับในการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้มีการใช้แนวคิดของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

1. การศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกสับปะรดกระป๋อง จะทำการศึกษาโดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ได้ใช้แนวคิดการวัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของ Balassa (1965)

ค่า RCA แสดงถึงสัดส่วนของการส่งออกสินค้าที่ทำการส่งออก ของประเทศผู้ส่งออก ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศผู้ส่งออก เปรียบเทียบกับ สัดส่วนการส่งออกสินค้าที่ทำการส่งออกของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก โดยผลการคำนวณค่า RCA สามารถสรุปความหมายได้ดังนี้

$RCA > 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i สูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้า

ทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในสถานะที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

$RCA < 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ต่ำกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกต่างประเทศ

ในการวิเคราะห์นี้มีการพิจารณาจากทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขันของประเทศ Porter (1980) ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวได้อาศัยแบบจำลอง diamond model มาทำการพิจารณา ซึ่งมีปัจจัยในการแข่งขันของประเทศ 4 ประการ คือ

1. สภาพปัจจัยการผลิต (Factor Conditions)

ปัจจัยการผลิตในที่นี้จะหมายถึงทรัพยากรทุกประเภทที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิต อาทิ ที่ดิน น้ำ แร่ธาตุ แรงงาน อัตราค่าจ้างแรงงาน เทคโนโลยี สาธารณูปโภคต่างๆ ตลอดจนทรัพยากรความรู้ในด้านต่างๆ เป็นต้น

2. สภาพของความต้องการหรืออุปสงค์ (Demand Condition)

สภาพของความต้องการหรืออุปสงค์จะหมายถึง ความต้องการภายในประเทศ นั่นคือ ถ้าประเทศใดมีอุปสงค์ในสินค้าที่ทำการส่งออกมาก ก็จะส่งผลดีต่อประเทศผู้ส่งออกนั้น ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเกิดอุปสงค์ภายในประเทศของสินค้าที่ทำการส่งออกในปริมาณที่มาก ก็จะทำให้เกิดผลดีในด้านของการพัฒนา เนื่องจากจะมีการพัฒนาสินค้าดังกล่าวมากขึ้น ทำให้สามารถผลิตสินค้าที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนในการผลิตเมื่อทำการผลิตในปริมาณที่มาก นอกจากนี้ยังไม่ต้องเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนของตลาดต่างประเทศ

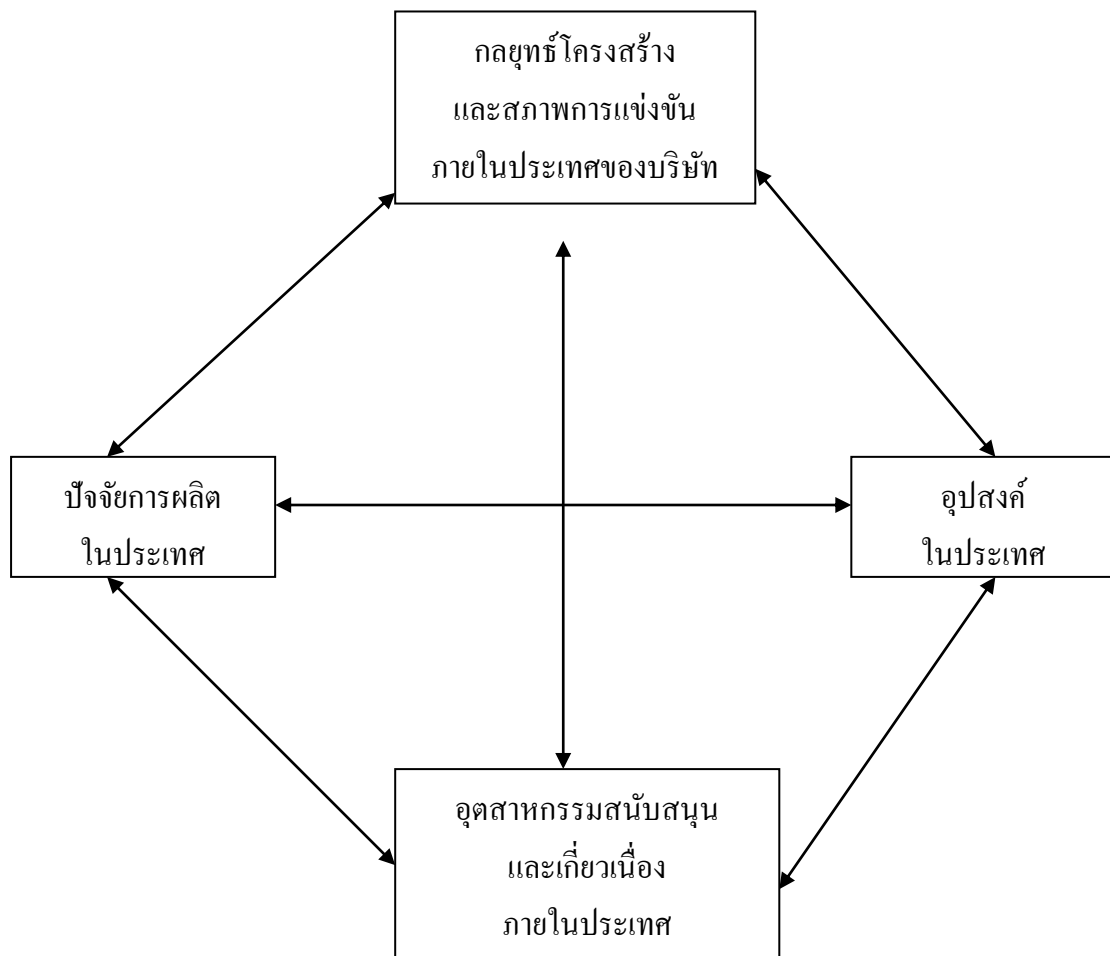
3. อุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง (Supporting and Related Industries)

อุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่องเป็นอุตสาหกรรมที่มีผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมที่ทำการส่งออก ทั้งนี้สืบเนื่องจากอุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่องจะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และการส่งออกสินค้าจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของผู้ผลิต (Firm Strategy, Structure and Rivalry)

กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของผู้ผลิต เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน เนื่องจากประเทศที่มีสภาพการแข่งขันมากจะมีการพัฒนาสินค้าใน

อุตสาหกรรมนั้นๆ ค่อนข้างสูง ทำให้สินค้ามีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ผลิตก็จะพยายามหาตลาดที่เป็นตลาดต่างประเทศมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ส่งออกสินค้าได้มากขึ้น

ภาพที่ 2.1

ปัจจัยกำหนดข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันของประเทศ

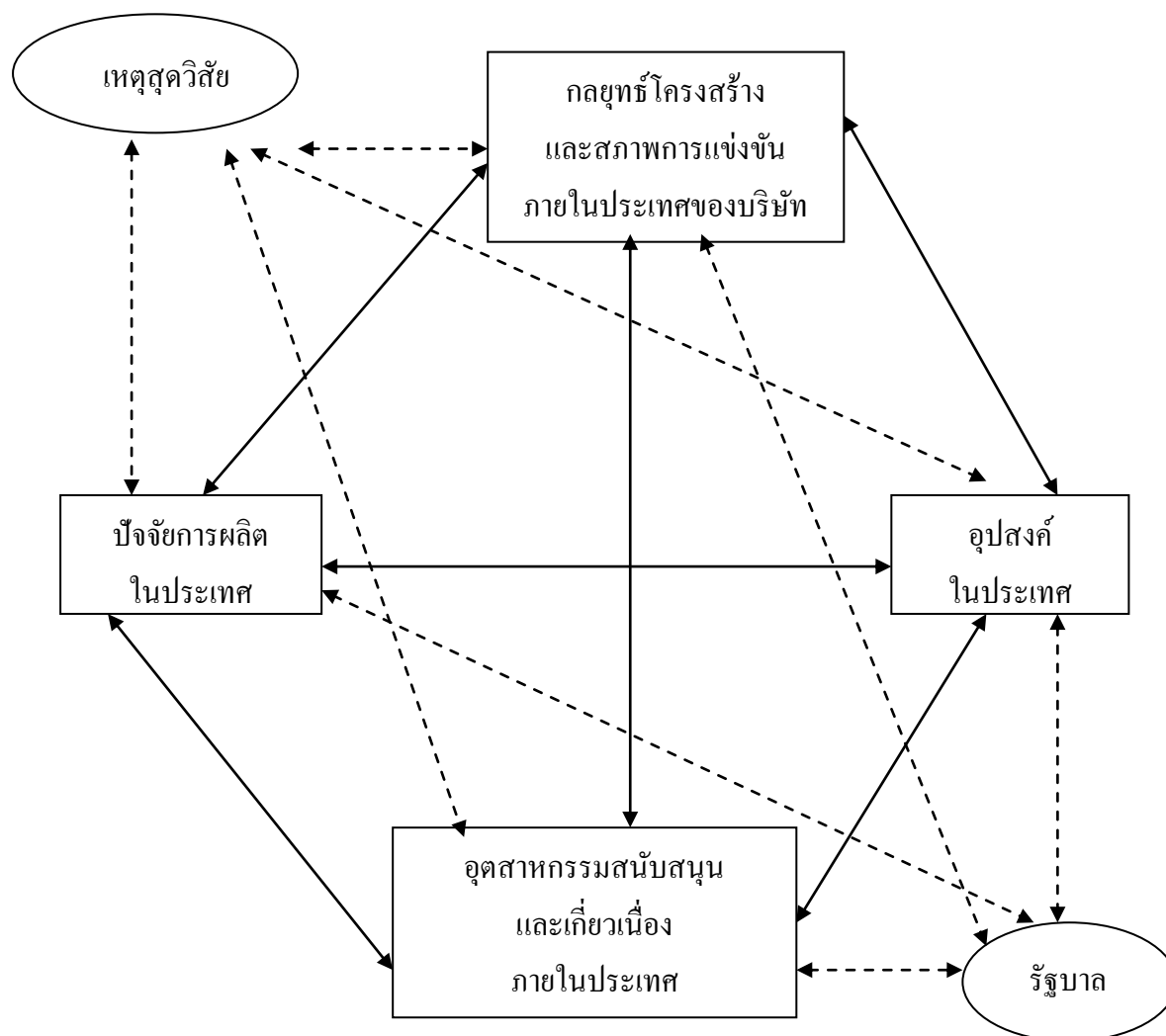
จากปัจจัยในการกำหนดการแข่งขัน 4 ข้อข้างต้น ยังมีปัจจัยภายนอกอีก 2 ปัจจัย ในแบบจำลอง Diamond Model ดังภาพที่ 2.2 คือ

5. รัฐบาล (Government)

ปัจจัยด้านรัฐบาลเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านการแข่งขันข้างต้นทั้ง 4 ปัจจัยคือ สภาพปัจจัยการผลิต สภาพของความต้องการหรืออุปสงค์ อุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของผู้ผลิต โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบนั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี นั่นคือ บางกรณีอาจส่งผลกระทบทางบวก บางกรณีอาจส่งผลกระทบทางลบ อาทิ การให้เงินอุดหนุนช่วยเหลือของรัฐบาล นโยบายทางด้านภาษีของรัฐบาล เป็นต้น

6. เหตุสุควิสัย (Chance)

เหตุสุควิสัยเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ อาทิ ปัจจัยในด้านอัตราแลกเปลี่ยน ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

ภาพที่ 2.2

Diamond Model

3. การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis : CMS)

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ ได้มีการนำการวิเคราะห์ของ Leamer and Stern (1970) มาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออกในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ ผลกระทบจากการขยายตัวของตลาดโลก (World Growth Effect) ผลกระทบจากการกระจายตัวของตลาด (Market Effect) และผลจากปัจจัยอื่นๆ (Unexplained Residual)

4. การวิเคราะห์ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT (Strengths Weaknesses Opportunities and Threats Analysis) จะเป็นการวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Michael E.Porter (1990) โดยการวิเคราะห์ดังกล่าว จะเป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในอุตสาหกรรมและภายนอกอุตสาหกรรม โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในอุตสาหกรรมจะเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน อันได้แก่ การวิเคราะห์การผลิต ในด้านของทำเลที่ตั้ง เทคโนโลยีในการผลิต ประสิทธิภาพของแรงงาน ศักยภาพทางการเงินของธุรกิจ ความสามารถในการทำกำไร ช่องทางการจัดจำหน่าย คุณภาพของสินค้า เป็นต้น ส่วนในการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกอุตสาหกรรมจะเป็นการวิเคราะห์ด้านของโอกาสและอุปสรรคซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ทางด้านของลูกค้า คู่แข่งขัน สภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในด้านของผลงานที่เกี่ยวข้องนี้มีด้วยกันหลายด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ในการวิเคราะห์อุปสงค์ ได้มีผู้ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ของการส่งออกสับประคระป่องตลอดจนน้ำสับประค ไปยังตลาดนำเข้าต่างๆ ที่สำคัญๆ ในขณะเดียวกันก็มีผู้ที่ทำการศึกษาอุปสงค์การนำเข้าสับประคระป่องจากไทยของประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดสหรัฐอเมริกา ตลาดญี่ปุ่น ตลาดเยอรมัน ตลาดแคนาดา ตลาดเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ดังนี้

รศดา เวชฎาพันธุ์ (2533) ได้ทำการศึกษาอุปสงค์การส่งออกสับประคระป่องไปต่างประเทศ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกสับประคระป่องไปประเทศลูกค้า คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา เยอรมนี และญี่ปุ่น เมื่อคำนึงถึงราคาส่งออกสับประคระป่องไทยไปประเทศลูกค้าแต่ละประเทศปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคของประเทศลูกค้านั้นๆ มีความยืดหยุ่นมาก ยกเว้นค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกสับประคระป่องของไทยไปญี่ปุ่น เมื่อคำนึงถึงราคาส่งออกสับประคระป่องไทยไปญี่ปุ่นที่ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคของญี่ปุ่นมีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 และสำหรับค่าความยืดหยุ่นของปริมาณการส่งออกสับประคระป่องของไทยไปประเทศลูกค้าเมื่อคำนึงถึงราคาส่งออกสับประคระป่องของฟิลิปปินส์ที่ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคของประเทศลูกค้านั้นๆ มีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 ในส่วนของงานวิจัยของ ดวงฤดีศิริเสถียร (2539) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การส่งออกสับประคระป่องของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญนั้น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การส่งออกสับประคระป่องของไทยไปยังประเทศอเมริกาและญี่ปุ่นมากที่สุด คือ รายได้ต่อหัวของประเทศสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในขณะที่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์ส่งออกสับประคระป่องไปยังประเทศเยอรมนีคือ อัตราส่วนระหว่างราคานำเข้าสับประคระป่องของเยอรมนีกับไทย และราคานำเข้าสับประคระป่องของ

เยอรมนีจากอินโดนีเซีย และสำหรับในส่วนของงานวิจัยของ กฤติยา หาญแก้วกล้า (2540) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์อุปสงค์การส่งออกน้ำสับประรดของไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากราคาส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปสหรัฐอเมริกามีค่าความยืดหยุ่นน้อย ส่วนค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปเนเธอร์แลนด์อันเนื่องมาจากรายได้ต่อหัวของเนเธอร์แลนด์มีค่าความยืดหยุ่นมาก แต่ค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวอันเนื่องมาจากราคานำเข้าน้ำสับประรดของเนเธอร์แลนด์จากไทยมีค่าความยืดหยุ่นน้อย สำหรับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปสเปน อันเนื่องมาจากราคานำเข้าน้ำสับประรดของสเปนจากไทย และอันเนื่องมาจากรายได้ต่อหัวของสเปน ต่างมีค่าความยืดหยุ่นน้อยเช่นเดียวกัน สำหรับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปญี่ปุ่นอันเนื่องมาจากราคาส่งออกน้ำสับประรดของไทยไปญี่ปุ่นมีค่าความยืดหยุ่นน้อย ส่วนค่าความยืดหยุ่นอันเนื่องมาจากรายได้ต่อหัวของญี่ปุ่นมีค่าความยืดหยุ่นมาก และสำหรับผลงานวิจัยของ อารยา กิจจรณภูมิ (2545) ผลการวิเคราะห์อุปสงค์การนำเข้าสับประรดกระป๋องจากไทยของประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ ได้ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2532-2543 มาทำการวิเคราะห์พบว่าราคานำเข้าสับประรดกระป๋องจากไทยเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และญี่ปุ่น ส่วนราคานำเข้าสับประรดกระป๋องจากอินโดนีเซีย จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าของประเทศเยอรมนี และเนเธอร์แลนด์ และในส่วนของรายได้ต่อหัวของประเทศผู้นำเข้า จะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าของประเทศเยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และญี่ปุ่น และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของประเทศไทยจากแบบคงที่มาเป็นแบบลอยตัว จะมีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การส่งออกสับประรดกระป๋องของผู้วิจัยข้างต้น ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การส่งออกสับประรดกระป๋องของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าต่างๆ โดยแต่ละปัจจัยก็จะส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การส่งออกสับประรดกระป๋องแตกต่างกันไป ทั้งนี้ปัจจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ ปัจจัยด้านราคาส่งออกสับประรดกระป๋องไปยังประเทศของลูกค้านำเข้าแต่ละประเทศที่มีการปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคของประเทศผู้นำเข้านั้นๆ ปัจจัยทางด้านรายได้ต่อหัวของประเทศผู้นำเข้าแต่ละประเทศ เป็นต้น และในส่วนของการวิเคราะห์อุปสงค์การนำเข้าสับประรดกระป๋องของไทยของประเทศผู้นำเข้าสำคัญ ได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าสับประรดกระป๋องของไทยไว้หลายปัจจัย ได้แก่ ราคานำเข้าสับประรดกระป๋องจากไทย ราคานำเข้าสับประรดกระป๋องจากประเทศผู้ส่งออกอื่นๆ ในประเทศผู้นำเข้าแต่ละประเทศ ตลอดจนปัจจัยทางด้านรายได้ต่อหัวของประเทศผู้นำเข้า เป็นต้น

นอกจากในด้านของการศึกษาทางด้านการอุปสงค์ของสับปะรดแล้ว ยังมีผู้ที่ทำการศึกษาในด้านของการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis : CMS) ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถทางการแข่งขัน ซึ่งการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ได้ทั้งสินค้าที่เป็นสับปะรดตลอดจนสินค้าประเภทอื่นๆ ดังนี้

ดวงฤดี ศิริเสถียร (2539) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยและประเทศคู่แข่งที่สำคัญในสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการวิเคราะห์การขยายตัวของการส่งออกสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดที่ ผลการศึกษาพบว่า ฟิlipปีนส์ ไทย และอินโดนีเซีย มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏโดยความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบดังกล่าวของฟิลิปปินส์และไทยมีลักษณะที่ลดลงเรื่อยๆ ในขณะที่ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของอินโดนีเซียนั้นเพิ่มขึ้น และสำหรับผลการวิเคราะห์การขยายตัวของการส่งออกโดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดที่นั้นได้ทำการศึกษาในช่วงปี 2525-2536 โดยแบ่งเป็นแต่ละช่วงเวลาพบว่า ผลของการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยมีค่าเพิ่มขึ้น โดยผลจากการขยายตัวของการส่งออกของโลก และผลจากการกระจายตลาดมีค่าเพิ่มขึ้น ขณะที่ผลจากการแข่งขันและผลจากการส่งเสริมการส่งออกลดลง สำหรับงานวิจัยของ วราภรณ์ ศิริเกียรติพิศาล (2545) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย โดยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของสับปะรดกระป๋องของไทยและประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และเคนยา ประกอบการพิจารณาส่วนแบ่งตลาด โดยแยกพิจารณาเป็นส่วนแบ่งในตลาดโลก และส่วนแบ่งในตลาดที่สำคัญ โดยทำการศึกษาในช่วงปี 2533-2543 ซึ่งผลการศึกษาในด้านการศึกษาค่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ พบว่าในช่วงแรก RCA ของไทยมีค่าสูง แต่มีแนวโน้มลดลง โดยในปี 2533 มีค่า 63.52 และเริ่มลดลงอย่างมากในปี 2538 ที่มีค่าเพียง 35.86 ทั้งนี้เป็นผลมาจากตลาดนำเข้าที่สำคัญใช้มาตรการทางการค้ากับสับปะรดกระป๋องของไทย โดยสหรัฐอเมริกาใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด เริ่มในปี 2538 ประกอบกับเยอรมนี ยกเลิกการให้สิทธิ GSP กับไทย เริ่มตั้งแต่ปี 2540 เมื่อพิจารณาประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทย พบว่า ฟิลิปปินส์มีค่า RCA ที่มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกับไทย ในขณะที่ประเทศคู่แข่งอื่น ได้แก่ จีนและเคนยา ซึ่งไม่ใช่ผู้ผลิตรายใหญ่ ค่า RCA มีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากประเทศเหล่านี้สามารถส่งออกได้มากขึ้น ทดแทนการส่งออกของไทยที่ลดลง สำหรับผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน โดยแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกพบว่า ปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย ได้แก่ ความสามารถในการแข่งขันเรื่องต้นทุนค่าแรงงาน ความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศหรือภูมิประเทศ กับการเพาะปลูก

สับปะรด ขนาดหรือปริมาณการผลิตสับปะรดกระป๋อง ความสามารถในการกระจายข่าวสารข้อมูลที่สำคัญสู่ผู้ผลิตและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดได้อย่างทั่วถึงและทันเวลา ประสิทธิภาพของช่องทางการจำหน่ายสินค้า และการใช้ตราเครื่องหมายของสินค้าที่เป็นของตนเองปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดกระป๋องของประเทศนำเข้า และความสามารถในการขยายตลาดไปยังตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ

จากการศึกษาข้างต้นทำให้เราทราบถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์การขยายตัวของการส่งออกสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันที่มีต่อสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนผลกระทบจากการใช้มาตรการต่างๆ ของประเทศผู้นำเข้าที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยที่ผ่านมามีลักษณะอย่างไร

สำหรับผลการศึกษาในด้านการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์ที่ใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถทางการแข่งขันนั้น ยังมีผู้ที่นำมาใช้ในการศึกษาในสินค้าอื่นๆ อีกได้แก่ งานศึกษาวิจัยของ เมธินี รัตตสัมพันธ์ (2546) ได้ทำการศึกษาความสามารถในการแข่งขันส่งออกอุตสาหกรรมปลาหมึกกระป๋องของประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในด้านการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกสินค้าปลาหมึกกระป๋อง พบว่าประเทศไทยมีค่า RCA = 61.36 , 31.63 และ 25.24 ฟิlipปีนส์มีค่า RCA = 33.37 , 22.80 และ 8.45 อินโดนีเซียมีค่า RCA = 4.96 , 4.25 และ 4.39 ซึ่งทุกประเทศมีค่า RCA มากกว่า 1 โดย RCA ของไทยมีทิศทางลดลงในช่วงที่เปรียบเทียบทุกช่วง ฟิlipปีนส์มีทิศทางลดลงเช่นเดียวกับไทยโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2540-2543 ลดลงในอัตราที่มากกว่าไทย แต่ประเทศอินโดนีเซียมีทิศทางค่อนข้างคงที่ โดยลดลงเล็กน้อยในช่วงแรก หลังจากนั้นแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แสดงว่าประเทศไทย ฟิlipปีนส์ และอินโดนีเซียมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกปลาหมึกกระป๋อง สำหรับผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ พบว่า จากข้อมูลการส่งออกช่วงปี พ.ศ.2532-2535 เทียบกับปี พ.ศ. 2536-2539 ปัจจัยที่ส่งผลให้การส่งออกปลาหมึกกระป๋องของไทยลดลง ได้แก่ ผลการกระจายตัวของตลาด และผลจากปัจจัยอื่นๆ หรือผลของการแข่งขันมีมูลค่า -1,262.88 และ -4,376.30 ล้านบาท ส่วนปัจจัยที่มีผลให้การส่งออกเปลี่ยนแปลงลดลง 596.45 ล้านบาท จากข้อมูลการส่งออกช่วงปี พ.ศ. 2536-2539 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2543 ปัจจัยที่ส่งผลให้การส่งออกปลาหมึกกระป๋องของไทยเพิ่มขึ้น ได้แก่ ผลการขยายตัวของตลาดโลก และผลจากปัจจัยอื่นๆ หรือผลจากการแข่งขันมีมูลค่า -42.05 ล้านบาท เป็นผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกเพิ่มสูงขึ้นถึง 7,101.13 ล้านบาท และสำหรับผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันส่งออกของอุตสาหกรรม พบว่าปัจจัยที่

สำคัญคือ การเข้ามาของผู้ประกอบการใหม่ อำนาจต่อรองของผู้ขายปัจจัยการผลิต อำนาจต่อรองของผู้ซื้อ ผลิตภัณฑ์ทดแทนกันได้ และการเพิ่มขึ้นของการแข่งขันที่รุนแรงหรือในการพิจารณาปัจจัยต่างๆ นั้นยังแบ่งออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่ออุตสาหกรรม ปัจจัยภายในเช่น วัตถุดิบ แรงงาน เงินทุน เทคโนโลยีและความรู้ และปัจจัยด้านตลาด ปัจจัยภายนอกเช่น สาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐาน กฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่างๆ อุตสาหกรรมสนับสนุน รวมทั้งมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ สำหรับปัญหาของอุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ มีดังนี้คือ ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าจ้างแรงงาน ค่าขนส่ง และบรรจุกภัณฑ์ ปัญหาการแข่งขันที่รุนแรง เป็นต้น แนวทางการพัฒนาที่สำคัญในการแก้ปัญหา เช่น เร่งพัฒนาองเรือประมงเพื่อให้ไทยมีแหล่งวัตถุดิบที่มั่นคงสำหรับอุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋อง ลดต้นทุนการผลิตโดยการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตให้ทันสมัยมากขึ้นด้วยการนำเครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานคนเพื่อแก้ไขปัญหาค่าจ้างแรงงาน ขยายการส่งออกสู่ตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ เช่น ประเทศในตะวันออกกลาง ขยายตลาดผู้บริโภคภายในประเทศ พัฒนาสินค้าให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น สร้าง Brand name ของตัวเองที่เป็นคนไทย เป็นต้น และสำหรับงานวิจัยของ มนสิทธิ์ หลักชัยมงคล (2547) ได้ทำการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมกุ้งแช่แข็งของไทย ผลการศึกษาพบว่า การส่งออกกุ้งสดแช่แข็งของไทยมีค่าดัชนี RCA ลดลงตลอดช่วงเวลาที่ทำการศึกษา (พ.ศ. 2537-2544) แต่ประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกกุ้งสดแช่แข็ง เนื่องจากค่า RCA ยังคงมีค่ามากกว่า 1 (การส่งออกกุ้งสดแช่แข็งของไทยมีค่า RCA เท่ากับ 21.51, 20.86, 19.95, 17.44, 16.99, 15.69, 15.60 และ 13.43 ตามลำดับ) ส่วนการส่งออกกุ้งสดแช่แข็งของประเทศคู่แข่งของไทยก็มีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกประเทศ (ยกเว้นประเทศจีน) โดยประเทศที่มีค่า RCA มากที่สุด คือ ประเทศ เอกวาดอร์ เวียดนาม บังคลาเทศ อินเดีย ไทย อินโดนีเซีย อาร์เจนตินา และเม็กซิโก ตามลำดับ สำหรับผลการศึกษาการใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ พบว่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2537-2538 มีมูลค่าการส่งออกลดลงเท่ากับ 151.98 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งพบว่าแหล่งที่มาของการหดตัวในมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยมี 4 ประการคือ 1) ผลจากอัตราการขยายตัวของตลาดโลก เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกในช่วงนี้มีการขยายตัว ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยเพิ่มขึ้นเท่ากับ 280.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ 2) ผลจากการกระจายตลาด พบว่าตลาดส่วนใหญ่ยังมีอัตราการขยายตัวของการนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตลาดสหรัฐอเมริกาที่มีอัตราการขยายตัวของการนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 39.8 ส่งผลให้โดยรวมแล้วประเทศไทยสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งได้เพิ่มขึ้นเท่ากับ 468.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ 3) ผลจากส่วนประกอบของสินค้า พบว่ามูลค่าการส่งออกกุ้งแช่แข็งและกุ้งแช่เย็นของไทยมีมูลค่าลดลง แต่สามารถทดแทนมูลค่าการส่งออกที่ลดลงได้โดยส่งออกกุ้งกระป๋องและแปรรูปได้ ส่งผลให้โดยรวมแล้วผล

จากส่วนประกอบของสินค้ามีค่าเท่ากับ 94 ล้านดอลลาร์สหรัฐ 4) ผลจากความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากต้นทุนในการผลิตของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และต้องเผชิญกับมาตรการกีดกันทางการค้าทั้งทางด้านภาษีและมิใช่ภาษีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยมีค่าลดลงเท่ากับ 995.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับผลการศึกษาศึกษาการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมกุ้งแช่แข็งของไทย พบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยมีความได้เปรียบทางด้านปัจจัยปัจจัยการผลิตลดลง ไม่ว่าจะเป็นการผลิตวัตถุดิบกุ้งที่มีคุณภาพลดลงแต่มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้นการขาดแคลนบุคลากร การขาดแคลนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตที่ทันสมัย นอกจากนี้ ความต้องการภายในประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย แต่ก็สามารถทดแทนด้วยอุปสงค์จากต่างประเทศแทนเนื่องจากผู้บริโภคเป็นผู้ที่รู้จริง ย่อมกดดันให้ผู้ผลิตภายในประเทศต้องพยายามพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคอยู่เสมอ ในส่วนของอุตสาหกรรมสนับสนุน พบว่า แม้ประเทศไทยจะมีความพร้อมในด้านอุตสาหกรรมสนับสนุน แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังขาดการประสานงานที่เป็นระบบและยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบอย่างจริงจัง ทำให้การพัฒนาไม่เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องไม่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้เต็มศักยภาพ สำหรับกลยุทธ์ในการแข่งขันของไทยมีต้นทุนในการเลียนแบบการผลิตสินค้าจากไทย นอกจากนี้ประเทศไทยยังเปลี่ยนรูปแบบการส่งออกจากเดิมที่ส่งออกวัตถุดิบกุ้งแช่แข็งมาเป็นการส่งออกแปรรูปกุ้งมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อรสนิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป

จากผลงานวิจัยดังกล่าวทำให้เราทราบถึงแนวทางการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ ตลอดจนปัจจัยที่มีการนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันมากขึ้น

สำหรับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านอื่น ๆ ก็ยังมีผู้ที่ทำการศึกษาไว้อีกหลายด้าน อาทิ การวิเคราะห์ส่วนครองตลาด ตลอดจนการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยจากการยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร ซึ่งมีผู้วิจัยดังนี้

กฤติยา หาญแก้วกล้า (2540) ได้ทำการวิเคราะห์ส่วนครองตลาดและอุปสงค์ส่งออกน้ำสับปะรดของประเทศไทย ผลการศึกษาในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดน้ำสับปะรดของไทยกับประเทศคู่แข่งในประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ โดยทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดซึ่งใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 และปี พ.ศ. 2535-2538 พบว่าผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดน้ำสับปะรดของไทย โดยพิจารณาตลาดโดยแยกเป็นแต่ละประเทศที่นำเข้าสำคัญ พบว่าฟิลิปปินส์ได้เปรียบกว่าประเทศไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา และไทยได้เปรียบกว่าฟิลิปปินส์ในประเทศเนเธอร์แลนด์ สเปน และญี่ปุ่น ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดน้ำสับปะรดของไทย โดยพิจารณาตลาดโดยรวมประเทศที่นำเข้าที่

สำคัญทั้ง 4 ประเทศไว้ด้วยกัน พบว่าฟิลิปปินส์ได้เปรียบมากกว่าไทย ในส่วนงานวิจัยของ สมฤทัย นุชเนื้อ (2543) ได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยจากการยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในตลาดสหภาพยุโรป ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการลดสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรลงร้อยละ 50 จะทำให้มูลค่าการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยลดลง 2.00 ล้าน ECU หรือคิดเป็นร้อยละ 7.49 แต่ถ้าหากถูกยกเลิกสิทธิพิเศษทั้งหมดจะทำให้มูลค่าการส่งออกของไทยลดลง 4.01 ล้าน ECU หรือคิดเป็นร้อยละ 10.5 และจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของสับปะรดกระป๋องของไทยในตลาดสหภาพยุโรป จากช่วงปี 2537-2539 และ 2540-2541 พบว่าประเทศไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ต่างมีการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาด โดยที่ทั้ง 3 ประเทศต่างก็ได้ประโยชน์จากการขยายตัวของตลาด แต่ในด้านการแข่งขันและการกระจายตลาดนั้นทุกประเทศต่างไม่ได้ประโยชน์จากการแข่งขันและจากผลของการกระจายตลาด และในส่วนผลงานวิจัยของ อารยา กิจระภูมิ (2545) ได้ทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดสับปะรดกระป๋องของไทยในประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ โดยประเทศคู่แข่งที่สำคัญคือ ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียในช่วงปี 2532-2537 และปี 2538-2543 ผลการศึกษาพบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยเสียประโยชน์ทั้งจากการขยายขนาดของตลาดและจากการแข่งขันในตลาดเป็นผลให้การส่งออกลดลง ในขณะที่ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเสียประโยชน์จากการขยายขนาดของตลาดแต่ได้ประโยชน์จากการแข่งขันในตลาดสหรัฐอเมริกานี้ ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนครองตลาดระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญคือ ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียในตลาดผู้นำเข้าโดยรวมนี้ พิจารณารวมประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และญี่ปุ่น ปรากฏว่าประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์เสียประโยชน์จากการขยายขนาดของตลาดและจากการแข่งขันในตลาด ซึ่งฟิลิปปินส์เสียประโยชน์มากกว่าประเทศไทย ในขณะที่อินโดนีเซียเสียประโยชน์จากการขยายของตลาดลดลงแต่ได้ประโยชน์จากการแข่งขันในตลาดโดยรวมนี้

จากผลการศึกษาวิจัยทำให้เราได้รับความรู้ในด้านของส่วนครองตลาดในการส่งออกน้ำสับปะรดของไทย ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยจากการยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในตลาดสหภาพยุโรป

ข้อสรุป

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดที่ผ่านมาในข้างต้น จะเป็นการวิเคราะห์ในด้านของปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การส่งออกสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน โดยมีการวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถทางการแข่งขัน ซึ่งมีการวิเคราะห์ทั้งสินค้าที่เป็นสับปะรดตลอดจนสินค้าประเภท

อื่นๆ การวิเคราะห์ส่วนครองตลาด ตลอดจนการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยจากการยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร สำหรับในการศึกษานี้จะทำการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย และการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย ซึ่งจะทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของไทย และข้อมูลเอกสารต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นการศึกษาในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. ในการวัดความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยจะใช้วิธีการหาดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏและการใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ โดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งหลัก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และมาเลเซีย ในตลาดส่งออกที่สำคัญ 7 ตลาด ได้แก่ ตลาดสหรัฐอเมริกา เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สเปน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศแคนาดา โดยเปรียบเทียบข้อมูลใน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี 2543-2547 และช่วงปี 2548-2552

2. ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย จะทำการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Theory of Competitive Advantage) ของ Michael E. Porter (1980)

3. ในการศึกษาจุดแข็งจุดอ่อน (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย จะทำการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของไทย และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยอาศัยการวิเคราะห์ตามแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT (Strengths Weaknesses Opportunities and Threats Analysis) (Michael E.Porter : 1990)